

หลักพุทธธรรมกับการปกครอง*

BUDDHISM AND GOVERNANCE

กาวสิริ รามศิริ

Kawsiri Ramsiri

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding author E-mail: kawsiri.ram@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 มกราคม 2567; วันแก้ไขบทความ 3 มีนาคม 2567; วันตอบรับบทความ : 29 มีนาคม 2567

Received 24 January 2024; Revised 3 March 2024; Accepted 29 March 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง“หลักพุทธธรรมกับการปกครอง” มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักธรรมในการปกครองต่างๆที่มีในพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรม เช่น หลักทศพิธราชธรรม 10 พรหมวิหาร 4 สัมปยุตธรรม 7 เป็นต้น ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม การมีสติประจําใจ และการสร้างความสามัคคีในสังคม สิ่งที่ควรยึดถือให้เป็นคุณสมบัติภายในใจของผู้ปกครอง และให้เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการประพฤติตนในการดำเนินชีวิตของตนเองและดำเนินการปกครองผู้อื่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปกครองให้มีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของรัฐ และประโยชน์ของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

คำสำคัญ : หลักธรรม, การปกครอง

Abstract

Academic article on “Buddhism and Governance” The objective is to explain the various governance principles in Buddhism using the Dhamma

Citation:

* กาวสิริ รามศิริ. (2567). หลักพุทธธรรมกับการปกครอง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 2(2), 32-42.

Kawsiri Ramsiri. (2024). Buddhism and Governance. Modern Academic Development and Promotion Journal, 2(2), 32-42.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

principles such as virtues of the king, Brahma⁴, Sappurisdhamma⁷ etc. Helps strengthen morality and ethics having a motto and creating unity in society. Things that should be held up as qualities within the hearts of parents and provide guidelines for conduct in one's own life and in governing others. Can be applied in governance to be effective leading to the progress of the state and the benefits of the people to have a good life.

Keywords: Buddhism, Governance

บทนำ

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคน เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในฐานะศาสดาของพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจริงคือฝึกฝนพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายจิตใจ ปัญญาและสังคม หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถมีอิทธิพลต่อวิถีที่บุคคลและสังคมเข้าถึงการปกครองได้

1. จรรยาบรรณ: พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณ ซึ่งรวมถึงหลักการต่างๆ เช่น การไม่ใช้ความรุนแรง ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจ และความเคารพต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวง หลักการเหล่านี้สามารถชี้้นำได้บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจในการปกครองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเป็นธรรม

2. สวัสดิการสังคม: พุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลปลูกฝังความเห็นอกเห็นใจและมีส่วนร่วม ในการกระทำที่มีความเมตตาและความเอื้ออาทร การเน้นเรื่องสวัสดิการสังคม ที่สามารถมีอิทธิพลต่อธรรมาภิบาลโดยการส่งเสริมนโยบายที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีของพลเมืองทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนเปราะบาง

3. การไม่ยึดติด: พระพุทธศาสนาสอนถึงความสำคัญของการไม่ยึดติดกับทรัพย์สมบัติและอำนาจ หลักการนี้สามารถช่วยให้ผู้นำปกครองได้โดยไม่ต้องขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์หรือความทะเยอทะยานส่วนตัวเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นไปที่ความดีที่ยิ่งใหญ่กว่าและสวัสดิภาพของประชาชน

4. สติและปัญญา: พุทธศาสนาเน้นการปลุกฝังสติและปัญญาผ่านการปฏิบัติ เช่น การทำสมาธิ คุณสมบัตินี้เหล่านี้สามารถปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจและส่งเสริมการกำกับดูแลที่ชาญฉลาดและมีความเห็นอกเห็นใจ

เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันมากขึ้น มักเกิดปัญหาทางสังคม สาเหตุส่วนมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพและชีวิตของมนุษย์ในการอยู่รวมกัน โดยเฉพาะการที่มนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่รวมกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์จะตองรูวาทนมีสิทธิและหน้าที่อย่างใดบางตอสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2535)และผู้นำหรือผู้ปกครองควรมีหลักธรรมดังต่อไปนี้อยู่ในใจตลอด เพื่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ถูกปกครองจะมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุข หลักธรรมเหล่านั้นสำหรับผู้ปกครองมีดังนี้ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2557)

หลักพรหมวิหารธรรม 4

หลักพรหมวิหารธรรม คือธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่น พรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ผู้ปกครอง และการอยู่รวมกับผู้อื่นประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่

1. เมตตา (Loving-kindness) ความรัก ปราบณาอยากไห้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหนา

2. กรุณา (Compassion) ความสงสาร คิดช่วยให้พนทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดรอนของปวงสัตว์

3. มุทิตา (Sympathetic Joy) ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นใดดีมีสุข มีจิตมองใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ตอสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาใดดีมีสุข

4. อุเบกขา (Equanimity) ความวางใจเป็นกลาง อันจะไห้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขั่ง ไมเอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นการกระทำของสัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแกเหตุอันตนประกอบ (พระเทพเวที ประยुทธ ปยุตโต, 2546)

ทศพิธราชธรรม 10

ทศพิธราชธรรม หรือ ราชธรรม 10 คือจริยวัตร 10 ประการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรม ประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ให้มีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้จำเพาะเจาะจงสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น บุคคลธรรมดาที่เป็นผู้บริหารระดับสูงในทุกองค์กรก็พึงใช้หลักธรรมเหล่านี้

1. ทาน (ทานิ) คือ การให้ ให้ความรู้ ให้ธรรมะ ให้การศึกษา ให้การงาน ให้โอกาส การพัฒนาแหล่งน้ำ แบ่งปันที่ดินทำกิน เพื่อให้อยู่ดีกินดี การใช้อำนาจเพื่อทำให้ประชาชนเกิดความสุขโดยรวม

2. ศีล (ศีล) คือ ความประพฤติที่ดีงาม ทั้ง กาย วาจา เพื่อวางตนเป็นแบบอย่าง ไม่ประพฤติผิดจารีตประเพณีและกฎหมายที่คนทั่วไปรักษา

3. บริจาค (บริจาค) คือ การช่วยเหลือผู้ที่กำลังเดือดร้อน การให้เงินเดือนแก่คนที่ทำหน้าที่อย่างเสียสละ เช่นทหารผ่านศึก ไม่ให้ลำบากจนเกินไป เมื่อเกิดข้าวยากหมากแพงฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำการเกษตรไม่ได้เศรษฐกิจไม่ดีหรือมีสงคราม ก็ไม่ควรเก็บภาษีจนเดือดร้อนประชาชนที่กำลังลำบาก การให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดความลำบากเช่นฝนแล้งน้ำท่วมหรือเกิดภัยพิบัติต่างๆการช่วยเหลือคนยากไร้ ดูแลคนเป็นบ้าอนาถาไร้ที่พึ่ง

4. ความซื่อตรง (อาชชว) คือ การสุจริตต่อหน้าที่การงานของตน ต่อมิตรสหาย ต่อองค์กรหรือหลักการของตน เปิดเผยข้อมูล นโยบายที่เป็นประโยชน์ ไม่ปิดบังอำพราง เปิดเผยการใช้จ่ายภาษี ไม่คดโกง

5. ความอ่อนโยน (มททว) คือ การมีอัธยาศัยอ่อนโยน เป็นกันเอง ไม่เย่อหยิ่งถือตน

6. ความเพียร (ตป) คือ ความเพียรพยายามในการทำความสุขเพื่อส่วนรวม การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม

7. ความไม่โกรธ (อกโกธ) คือ การไม่แสดงอาการโกรธ เพราะผู้ปกครองที่ขี้โกรธ คนยอมไม่กล้าทักท้วง ทำให้แต่คนยกยอปอปั้น แต่เมื่อเกิดข้อผิดพลาด ต่างจะปกปิดสิ่งผิดพลาด ปิดหูปิดตาจนนำไปสู่ความฉิบหายในที่สุด

8. ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) คือ ไม่ออกกฎหมายหรือระเบียบที่ทำให้ยากลำบากในการเป็นอยู่จนเกินไป การที่ผู้ปกครองไม่รังแกผู้อ่อนแอกว่า การออกกฎหมายเกณฑ์ปกป้องไม่ให้มีการรังแกกัน

9. ความอดทน (ขันติ) คือการรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นไม่หวั่นไหว เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ปกครองย่อมต้องเจอคำนิทา ปัญหาและอุปสรรคนานาประการ

10. ความเที่ยงธรรม (อวิโรธน) คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เที่ยงธรรมเป็นหลัก ไม่หุบเบา เชื่อคนง่าย มีหลักการ ไม่เป็นไม้หลักปักชี้เลน เอนไปเอนมาตามคำยุยง มีความยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2567)

หลักสัปปุริสธรรม 7

หลักสัปปุริสธรรมคือ ธรรมที่ทำให้คนแปดสัตบุรุษ หรือ แปดคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง มี 7 ประการ ได้แก่

1. อัมมัญญญ รุจักเหตุคือ รุจักเหตุ คือ รุหลักความจริง รุหลักการ รุหลักเกณฑ์ รุกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรุหลักการที่จะทำให้เกิดผล

2. อตถัญญญ รุจักผล รุความหมาย รุความมุ่งหมาย รุประโยชน์ที่ประสงค คือรุจักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดประโยชน์เกิดผลได้จริง

3. อัตตัญญญ รุจักตน เป็นรุจักตนคือ รุจักตัวตนของเราเอง ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม สามารถประเมินตนเองได้ในหลักธรรม

4. มัตตัญญญ รุจักประมาณ เป็นรุจักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรุจักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ เป็นต้น

5. กาลัญญญ รุจักกาล เป็นรุจักกาลคือ รุกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น แบ่งเวลา ทำให้ถูกจังหวะ ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

6. ปรีสัญญญ รุจักบริษัท เป็นรุจักบริษัท คือ รุจักชุมชน และรุจักที่ประชุม รุกิจิยาที่จะประพฤติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเขาไปหา จะต้องทำกิจิยาอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร

7. ปุคคปโรปรัญญญ รุจักเลือกคบคน ปุคคัลัญญุตตา หรือ ปุคคปโรปรัญญุตตา เป็นรุจักบุคคล คือ ความแตก

ต่างแห่งบุคคลว่า โดยอธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น (พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ, 2563)

วิวัฒนาการการปกครองของไทย

ยุคสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1800-1894) จัดรูปการปกครองเป็นแบบพ่อปกครองลูก ซึ่งมีการปกครองกันเป็นลำดับ จากหมู่บ้านมี พ่อบ้าน ปกครองดูแล หลายหมู่บ้านรวมกันเป็นเมือง อยู่ในความปกครองของ พ่อเมือง หลายเมืองรวมกันเป็นประเทศมี พ่อขุน ทำหน้าที่ปกครอง โดยมีข้าราชการที่เรียกว่า ลูกขุน ทำหน้าที่ในการรับใช้ และกระทำในราชกิจตามพระบรมราชโองการ ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ดูแลปกครองดูแลประชาชน บำรุงส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน ตามที่ พ่อขุน มอบหมายราชกิจให้ดำเนินการ

ยุคอยุธยาตอนต้น (พ.ศ. 1894-1992) ลักษณะการปกครองแบบเทวสิทธิ์ ที่ถือว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นสมมติเทพ และมีการจัดการปกครองเป็นแบบจตุสดมภ์ ประกอบด้วย 4 กรม คือ

- 1.กรมเวียง หรือกรมรักษาเมือง มีขุนเวียงหรือขุนเมืองเป็นเสนาบดี มีหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองท้องที่ การรักษาความสงบเรียบร้อย และพิพากษาคดีเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์
- 2.กรมวัง มีขุนวังเป็นเสนาบดี ทำหน้าที่เกี่ยวกับราชสำนักงานพระราชพิธีและการพิพากษาคดีเกี่ยวกับข้าราชการ สนมฝ่ายใน และอรรถคดีทั่วไป
- 3.กรมคลัง มีขุนคลังเป็นเสนาบดี ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน การภาษีอากร การค้าขายกับต่างประเทศ และพิพากษาคดีเกี่ยวกับพระราชทรัพย์
- 4.กรมนา มีขุนนาเป็นเสนาบดี ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาที่หลวง การเก็บทางข้าว ค่านา การเก็บรักษาเสบียงอาหาร การพิพากษาคดีเกี่ยวกับนา โคน กระบือ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1992-2033) มีการเปลี่ยนแปลงจตุสดมภ์ใหม่ คือกรมเวียงเป็นกรมนครบาล กรมวังเป็นกรมธรรมาธิการ กรมคลังเป็นโกษาธิบดี และกรมนาเป็นเกษตรธิบดี และได้จัดตั้งกรมเพิ่มขึ้น อีก 2 กรม คือ กรมกลาโหม และกรมมหาดไทย ซึ่งมีฐานะใหญ่กว่ากรมจตุสดมภ์ทั้งสิ้น เพราะมีอัครเสนาบดีเป็นผู้บังคับบัญชาดูแล กล่าวคือสมุหกลาโหม ว่าราชการฝ่ายทหาร และควบคุมข้าราชการทหารทั่วไป และสมุหนายก ว่าราชการฝ่ายพลเรือนทั้งปวง ให้คุมกรมมหาดไทย และบัญชาเสนาบดีจตุสดมภ์ ส่วนทางด้านหัวเมืองได้จัดแบ่งเป็น เมืองเอก ศรี โท จัตวา และเมืองประเทศราช เมืองเหล่านี้ต่างขึ้นตรงกับกรมต่าง ๆ ในส่วนกลาง

หลังรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 2033-2310) ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สมุหนายกรับผิดชอบบังคับบัญชาทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ในหัวเมืองฝ่าย

เหนือ ให้สมุหกลาโหมรับผิดชอบบังคับบัญชาทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ในหัวเมืองฝ่ายใต้ ขณะเดียวกันการปกครองส่วนกลางฝ่ายสมุหนายก ได้มีการแบ่งออกเป็นมหาดไทยฝ่ายเหนือ และมหาดไทยฝ่ายปลำกิ่ง มหาดไทยตำรวจภูธร และมหาดไทยตำรวจภูบาล ทั้ง 4 ส่วน นี้ ขึ้นอยู่กับสมุหนายก แต่ยังคงรูปจตุสดมภ์อยู่

ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2435) ยังใช้รูปการปกครองแบบเดิม โดยมี อัครเสนาบดี 2 ตำแหน่ง และเสนาบดีจตุสดมภ์ 4 ตำแหน่ง

ยุคปฏิรูปการปกครองตามแบบตะวันตก (พ.ศ. 2435-2475) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งกระทรวงแบบใหม่ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2535 โดยแบ่งงานของแผ่นดินออกเป็น 12 กระทรวง คือกระทรวงมหาดไทย กลาโหม การต่างประเทศ วัง ยุทธนาธิการ ธรรมการ โยธาธิการ มรุธาธิการ

สำหรับการปกครองในส่วนภูมิภาค ได้กำหนดรูปแบบการปกครองที่เรียกว่า เทศาภิบาล ขึ้นมาใช้ และได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบดูแล โดยจัดแบ่งหัวเมืองออกเป็นมณฑล เมือง และอำเภอ โดยมีสมุหเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการเมือง และนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตท้องที่นั้น ๆ และมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยเหลือปฏิบัติงานในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองท้องที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (การจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม โดยตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์ศก 116 (พ.ศ. 2440) ณ อ.เมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง (พ.ศ. 2476-2515) มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 แบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน คือ การปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

สำหรับในส่วนภูมิภาค ทำการยุบเลิกการปกครองแบบเทศาภิบาล (ยุบมณฑล) กำหนดให้การบริหารงานในระดับจังหวัด เป็นรูปคณะกรรมการจังหวัด โดยมีข้าหลวงประจำจังหวัด(ผู้ว่าราชการจังหวัด) เป็นประธาน และในระดับอำเภอเป็นรูปคณะกรรมการอำเภอ โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน ทั้งนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย

ในส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มีการปกครองตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ได้แก่การจัดตั้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลจนถึงปัจจุบัน (วิชาการ, 2567)

การปกครอง

การปกครอง (Governance)

เป็นกระบวนการหรือกลไกที่ใช้ในการบริหารจัดการและควบคุมการดำเนินงานของรัฐบาลหรือองค์กรต่างๆ เพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

ประเภทของการปกครอง (Types of Governance)

มีหลายรูปแบบของการปกครองที่มีอยู่ โดยบางรูปแบบอาจมีลักษณะเฉพาะของประเทศหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม รูปแบบการปกครองที่พบบ่อยที่สุดได้แก่

1. การปกครองประชาธิปไตย (Democratic Governance): เป็นรูปแบบการปกครองที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และมีการให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเลือกตั้งผู้แทน.
2. การปกครองเชิงพระราชบัญญัติ (Constitutional Governance): เป็นรูปแบบการปกครองที่มีการกำหนดหลักธรรมาภิบาลในรูปแบบของรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ของรัฐบาลและประชาชน.
3. การปกครองเชิงกลยุทธ์ (Strategic Governance): เป็นรูปแบบการปกครองที่เน้นการวางแผนและการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้กลยุทธ์และวิธีการที่เหมาะสม.
4. การปกครองเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Governance): เป็นรูปแบบการปกครองที่มีการจัดการและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ในลักษณะทางภูมิศาสตร์.
5. การปกครองเชิงภาคี (Federal Governance): เป็นรูปแบบการปกครองที่มีการแบ่งอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลภูมิภาค.

การปกครองในประเทศไทย (Governance in Thailand)

ในประเทศไทย การปกครองเป็นระบบปกครองรูปแบบกฎหมายแบบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นฐานการปกครอง ซึ่งกำหนดหลักธรรมาภิบาลและสิทธิของประชาชน รัฐบาลไทยมีระบบประกอบด้วยสามองค์กรหลัก คือ

1. รัฐบาลกลาง (Central Government): รัฐบาลกลางเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการบริหารจัดการและดำเนินงานในระดับประเทศ รวมถึงการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่มีผลต่อทุกภาคส่วนของประเทศ.

2. รัฐบาลภูมิภาค (Regional Government): รัฐบาลภูมิภาคเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการบริหารจัดการและดำเนินงานในระดับภูมิภาค โดยมีอำนาจที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ.

3. รัฐบาลท้องถิ่น (Local Government): รัฐบาลท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการบริหารจัดการและดำเนินงานในระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลนครหรือเทศบาลตำบล.

การปกครองที่ดี

มนุษย์เรานั้นเมื่ออยู่ร่วมกันแล้วก็เกิดเป็นสังคมโดยมีหน่วยสังคมขนาดเล็กคือครอบครัว ไปจนหน่วยสังคมขนาดใหญ่ คือ ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค ตลอดจนประเทศ เมื่อสังคมมีการเติบโตขึ้นมา คนในสังคมก็มีมากขึ้น โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมมีความเหมือนและความต่าง ทั้งอุปนิสัย คือ ความประพฤติที่ติดตัวมา ในหลายคนอาจมีนิสัยชอบแบ่งปันช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันหลายคนก็มีความโลภในจิตใจ เห็นแก่ตัวไม่ยอมช่วยเหลือใคร ทั้งความคิดและการกระทำ คือ คนกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า สิ่งนี้ถูกต้อง สิ่งนี้ควร และในขณะที่เดียวกัน ก็มีอีกคนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มที่อาจมีความคิดเห็นและการกระทำที่ตรงข้ามกันเป็นต้น เมื่อคนในสังคมเป็นเช่นนี้แล้วก็จะมีความเดือดร้อนวุ่นวาย ในสังคมจึงจำเป็นต้องมีการปกครอง กฎ กติกาข้อตกลง หรือกฎหมาย เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ความวุ่นวาย และเพื่อประโยชน์สุขของคนในสังคมหรือในส่วนรวม โดยการปกครองสำหรับผู้ปกครองที่ดีในมุมมองทางพุทธศาสนาแล้ว (สุชีพ พิริยสมิทธิ, 2547) ควรยึดหลักดังนี้

1. การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การขยายอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจนั้นควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนมากที่สุด ซึ่งอำนาจของผู้ปกครอง มิใช่เพื่อสร้างคามยิ่งใหญ่ของตนเอง แต่เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน

2. ความมั่นคงของระบบการปกครอง หรือของรัฐบาลและผู้ปกครอง มิใช่เป็นจุดหมายในตัวมันเอง หรือจุดประสงค์สุดท้ายของระบบการเมืองการปกครอง แต่เป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือ เพื่อจะใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข สวัสดิภาพบูรณาการและความสงบสุขของประชาชน

3. ให้ความสำคัญแก่คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ โดยเน้นความเท่าเทียม การปราศจากชั้นวรรณะจากชาติกำเนิด ความเสมอภาคในทางเพศ หมายความว่า ไม่ถือว่าเพศหญิงมีสถานภาพต่ำกว่าเพศ

สรุป

หลักการทางพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้กับการปกครองได้หลากหลายวิธี การมีสติปัญญาและการตัดสินใจ การมีสติซึ่งตระหนักรู้อย่างเต็มที่ในทุกช่วงเวลา ปัญญาในการกำกับดูแล สามารถนำไปใช้กับกระบวนการตัดสินใจ กระตุ้นให้ผู้นำพิจารณาผลที่ตามมาในระยะยาวของการกระทำของพวกเขา และตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน ธรรมประจำใจเพื่อใหตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐ เน้นความเห็นอกเห็นใจและการบรรเทาความทุกข์ ในการกำกับดูแล สิ่งนี้แปลเป็นนโยบายที่จัดลำดับความสำคัญของความเป็นอยู่ที่ดีและสวัสดิการของทุกคน หลักพุทธธรรมสนับสนุนให้ผู้นำปกครองด้วยความเห็นอกเห็นใจและสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเท่าเทียมกันความเป็นผู้นำอย่างมีจริยธรรม เน้นย้ำถึงความสำคัญของจรรยาบรรณสำหรับผู้นำ ผู้นำถูกคาดหวังให้เป็นผู้นำโดยเป็นแบบอย่าง รักษาค่านิยมทางศีลธรรม และกระทำด้วยความซื่อสัตย์ ให้ผู้นำมีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และรับผิดชอบในการปกครอง

เอกสารอ้างอิง

- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง.(2556). *รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก*. พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประยงค์ แสนบุราณ.(2557). *หลักธรรมในการปกครองของพระพุทธศาสนา*. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 31 (3), 140 – 143
- พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (คำมาก). (2563). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาทางการเมืองการปกครองในสังคมไทย*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พระเทพเวที (ประยุทธ ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสนา*. ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย
- พระปลัดสุรศักดิ์-ฐานวีโร.(2565). *เผยแผ่หลักธรรม*. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2567 จาก <https://www.kstm.or.th/wp-content/uploads>
- วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี.(2567). *ทศพิธราชธรรม*. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2567 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- วิชาการ.(2567). *วิวัฒนาการการปกครองไทย*. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2567 จาก <https://thaipalad.com/99/>

สุชีพ พิริยสมิทธิ.(2547). พุทธศาสนากับรัฐศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2567 จาก
http://kengkkoo.blogspot.com/2013/03/blog-post_7235.html
สุพัตรา สุภาพ.(2535). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.